

Marko Vidnjevič

EROTIČNI MASAŽNI SALONI V LJUBLJANI

UVOD

Raziskava, ki sem se je lotil v okviru predmeta *Splošna etnologija in kulturna antropologija*, ki sem ga poslušal v letu 1995/96, ima v podnaslovu delovni naslov *Spolnost Slovencev*.

Tema me je zanimala že dolgo. Predstavil bom le sondažni del, saj menim, da bi lahko širino in globino raziskovanja v vsakem od razdelkov prav gotovo obogatil z dodatnimi viri, pisnimi in ustnimi.

V začetku se nisem mogel odločiti, kje naj z raziskovanjem začnem, zato sem se za uvod in pokušino podal na teren in se pustil presenetiti. O dejavnosti erotičnih masažnih salonov sem bil obveščen najprej iz oglasov, ki jih ponujajo v različnih revijah, pa tudi v moški družbi sem tu in tam dobil kakšno informacijo.

Samo raziskavo sem želel omejiti le na dejavnost erotičnih masažnih salonov, za katere menim, da so le niša, nekakšno prehodno področje med erotiko in prostitucijo. Erotiko povprečnemu Slovencu ponujajo tako v filmih kot v pisni ali slikovni literaturi. Včasih se erotika sprevrže v pornografijo, ki je prepovedana in tudi zakonsko preganjana, kdaj drugič pa v prostitucijo. Prav v to smer se nagibajo erotični masažni saloni, katerih dejavnost kot taka ni prepovedana, mnogi pa njihovo dejavnost dejansko obravnavajo kot prostitucijo. Seveda, saj ta pojem povezujejo z vsem, kar je povezano s prodajo spolnih uslug. Tu je potrebna še dodatna razlaga: prodaja spolnih uslug pomeni storitev spolnih uslug, pri katerih pride do spolne potešitve udeležene stranke, ki to storitev tudi plača. Z dejavnostjo erotičnih masažnih salonov bi lahko primerjali razne vroče linije, ki še tudi niso prostitucija.

SPOLNOST NA SPLOŠNO

Menim, da je spolnost kot element vsakdanjega življenja odrasle osebe bistvenega pomena in se kaže tako v družbenem kakor tudi v zasebnem življenju, zato je treba tudi ta del življenja postaviti na svoje mesto. Nelegalne oblike ponudbe spolnih uslug naj ostanejo deležne kritik in nadzora, ki ga morajo v civilizirani družbi pri spremljanju kršenja zakonskih predpisov in norm izvajati represivni državni organi.

Zakonodaja RS opredeljuje posredovanje pri prostituciji in zvodništvu kot delikt, ki se preganja in kaznuje z zaporno kaznijo. Ne glede na prejšnjo razlago, v ta sklop zakonodaje pade tudi organizator erotične masaže, saj ga obravnavajo kot organizatorja prostitucije. Sama ponudba erotičnih us-

lug (spolnih) pa je prekršek, ki se po sedanji zakonodaji kaznuje z denarno kaznijo približno 10.000 tolarjev.

Ker je spolnost zelo širok pojem in lahko zaobseže tako erotiko kot prostitucijo, ki se tudi prepletata, je zelo težko postaviti mejo, kdaj je spolnost še v mejah erotike in kdaj se prevesi v prostitucijo. S spolnostjo se ukvarjajo tako etnologi, sociologi, psihologi kot pravniki in drugi. Vsak drugače gleda tudi na ta ožji segment spolnosti, ki ga obravnavam v pričujočem besedilu.

V zgodovini človeštva najdemo najrazličnejše spolne oz. erotične elemente pri zapeljivanju partnerja. V novejši zgodovini je Bližnji ali Daljni vzhod to dejavnost poznal v obliki plesa in, navsezadnje, tudi v obliki masaže s poudarkom na relaksaciji oz. sprostitvi. V zadnjih nekaj desetletjih je ples ponekod prešel v striptiz, klasični masažni saloni Daljnega vzhoda pa v erotično masažo. Erotični masažni saloni v Sloveniji so vsekakor le del spolnega življenja.

METODE DELA

Raziskava je bila omejena le na glavno mesto Slovenije, Ljubljano, in njeno bližnjo okolico. Potekala je več mesecev, od septembra 1996 do marca 1997, in je končno obliko dobila s preveritvijo nekaterih podatkov pri MNZ na Upravi kriminalistične službe.

Opravljen del temelji na več metodičnih pristopih. Glavni in poglobljeni je opazovanje z udeležbo, uporabil pa sem še informacije, pridobljene pri Ministrstvu za notranje zadeve (Uprava kriminalistične službe), opravil sem vrsto pogovorov z uporabniki in druge intervjuje.

Anketa, ki sem jo izvedel, je zajela posameznike med 25. in 35. letom starosti, s srednješolsko ali višješolsko izobrazbo. Omejil sem se na mestne prebivalce in povzel rezultate večjega števila vprašanih žensk in moških.

Med vprašanji, kaj menijo o erotični masaži in v kakšni obliki se čutijo vezane na to dejavnost, so mi ženske odgovorile v 80 %, da erotične masaže ne smatrajo za prevaro partnerja, temveč jo razumejo kot potešitev potrebe moškega v odnosu do druge ženske na moški samopotrjevalni način. 20 % žensk pa je menilo, da moški na ta način potešijo svojo naslado oz. da gre za moške, ki so nagnjeni k stalnim menjavam partnerke.

Na enako vprašanje so skoraj vsi moški odgovorili, da ženske hodijo na erotične masaže zaradi potrebe po menjavi partnerja, manjši delež pa je menil, da ženske obiščejo v erotične masažne salone zaradi pomanjkanja čustvene ljubezni.

UGOTOVITVE AVTORJA

Da bi bralci dobili občutek o korektnosti pisanja, bom dejavnost erotičnih masažnih salonov plastično primerjal z dejavnostmi organiziranega podjetja, zato bom v besedilu uporabil tudi takšno izrazje. Razlogov za to je več, saj menim, da določene izraze, ki označujejo določene posele in opravila, največkrat uporabljamo nepravilno ali si poma-

gamo z žargonom, še zdaleč pa se ne približamo natančnosti pojmov, tako da bi ustrezali dejanjem ali dogajanju.

Beseda zvodnik je npr. za večino ljudi poznana negativna oznaka za človeka, ki je ponavadi organizator in tudi menedžer ali navsezadnje tisti, ki opravlja posredniške posle. Ker se večkrat ni mogoče dokončno odločiti za najustreznejše poimenovanje, bom v besedilu dodal nekaj besed k posamičnim izrazom.

Dejavnost je praviloma enaka tudi v drugih državah; razloček je le v tem, da je ponekod legalizirana, pri nas pa je šele v postopku legalizacije. Da bi prišel do ravnovesja mnenj na obeh straneh, se pravi punudnikov, izvajalcev in porabnikov, ter na drugi strani organov pregona, sem moral zelo previdno vstopiti v svet meni do tedaj neznanega področja.

Izvajalci in porabniki te dejavnosti so bolj ali manj oboji zadovoljni, saj v odgovorih na vprašanja niso pokazali nikakršnega nezadovoljstva. Morda le to, da popolno sprostitev onemogoča stalni nadzor organov pregona. Na drugi strani sem bil prijetno presenečen nad prijaznostjo delavcev MNZ (Uprave kriminalistične službe), ko sem se z njimi pogovarjal o raziskavi. Še bolj pa me je presenetilo njihovo mnenje, da bi bila legalizacija te dejavnosti tudi v njihovo korist.

Površen pogled ne opazi družbene potrebe po tovrstnih dejavnostih, vendar menim, da je to posledica dejstva, da se vse premalo posvečamo takšnim pojavom. Predvsem zato, ker gre med odjemalci teh storitev za precejšen del populacije iz različnih družbenih plasti. Če pogledamo problem s povsem individualnega stališča, kaj hitro ugotovimo, da se v nas samih pač skriva potreba po dotiku, ki pozitivno zburja in na ta način prinaša toplino v medčloveški odnos, četudi je to toplina, ki prihaja od popolnoma neznane osebe.

Morda bo kdo mislil, da govorim o kupljeni ljubezni. In dodam, da je to mogoče, saj čustev v določenih trenutkih le ne moremo obvladovati. Zato bi še enkrat poudaril, da se osebno nagibam k temu, da bi to dejavnost - a le erotično masažo - čimprej legalizirali, saj bi s tem naredili velik korak v civilizacijskem smislu.

Ljudje se večkrat predajamo tudi strastem. Spolnost in erotične igrice so del naših gonov. Ko govorimo o čustvih, moram poudariti, da ženske bolje izražajo čustvenost v spolnem odnosu kot moški. V raziskavi sem se omejil le na heteroseksualno zanimanje partnerjev.

SISTEM ORGANIZACIJE EROTIČNIH MASAŽNIH SALONOV

A. Nastanek dejavnosti

Kot sem zapisal že v uvodu, so erotični masažni saloni organizirani bolj ali manj tako kakor podjetja (z vso potrebno organizacijo, vključno z registracijo same dejavnosti). Prav tako kakor poznamo dobro ali slabše organizirana podjetja, obstajajo dobro ali slabše organizirani erotični masažni saloni.

Registracija dejavnosti se običajno glasi na ime nosilca dejavnosti, torej samostojnega podjetnika (s. p.), in z registracijo ponudba masaže oz. podobnih storitev. Od tod

zadeva skrene s poti, saj se za opredelitvijo pogosto "kriva" organizirana trgovina s spolnostjo, tj. erotična masaža, spolni odnosi in druge erotične igrice. Če se vrnem k nosilcu zamisli in dejavnosti, naj dodam, da so to ponavadi Slovenci. Med njimi so celo posamezniki iz najvišje družbene plasti, npr. zdravniki ali univerzitetni profesorji - oboji so predvsem organizatorji v Ljubljani in Mariboru - drugi organizatorji pa so navadno iz srednjega družbenega razreda in ljudje, ki se ukvarjajo z organiziranim kriminalom, tj. preprodajo mamil, alkohola, cigaret in s trgovino z belim blagom.

Organizatorji ponavadi postavijo izvajanje svoje dejavnosti v masažne salone, ki na tržišču storitev ponujajo navadno ali erotično masažo. Kakor lahko govorimo o meji med navadno in erotično masažo, tako imamo opraviti tudi z nevidno mejo med erotično masažo in spolnim odnosom. Bližina prav gotovo zapelje tistega, ki povprašuje po spolnosti. Mejo med njimi določa cena uslug, ki odtehta še vrsto drugih poddejavnosti ali variacij. Ko govorimo o organiziranih masažnih salonih, nastopa organizator tudi kot direktor ali menedžer, ki najprej priskrbi "delovno silo", se pravi zaposlene v masažnem salonu, tako moške kot ženske, in poskrbi še za prostor za opravljanje dejavnosti. Zatem uredi način oglaševanja in stika s povpraševalci po teh dejavnostih, dobro organizirani pa imajo tudi svoje zdravnike, odvetnike in telesne stražarje.

Primer ureditve masažnega salona

Masažni salon ima prostore v desetnadstropnem bloku, sredi naselja z 10.000 prebivalci. Stanovanje ima predprostor, dve spalnici, kuhinjo, dnevni prostor in kopalnico. V predprostoru je telefon z garderobno omaro, obveznim ogledalom, na tleh je dragocena preproga, ki daje videz urejenosti in govori o ravni salona. Dnevni prostor je opremljen z usnjeno kotno sedežno garnituro, s klubsko mizo, pod njo je krznena preproga. Za animacijo gostov poskrbi TV ali glasbeni stolp, na stenah pa je opaziti slike z umetniškimi akti. V sobah, ki sta namenjeni masaži, je velika postelja z manjšimi pohištvenimi kosi, vsaka od sob ima tudi posebno luč in avdio aparaturu. Kopalnica je opremljena s kadjo, velikim ogledalom in obešalniki za obleko in brisače.¹

Organizator lahko postane vsak, ki je doumel, zakaj in komu je namenjena dejavnost. S pridobitniško in povzpetniško motivacijo naredi vse, da mu na hitro uspe zaslužiti veliko denarja. V poslu ponavadi sodelujejo ženske, dekleta in tudi mladoletne osebe, ki pa jih organizatorji neradi najemajo. Če že, je med njimi največ deklet, starih med 15 in 17 let.

Organizatorji včasih postanejo tudi bivši maserji oz. maserke, saj si s prakso pridobijo določene izkušnje. Tako se dejavnost razrašča in ima vedno nove naslednike. Organizatorji, ki se želijo zaščititi pred kazenskim pregonom, svojim delavcem priskrbijo potrdilo o opravljenem tečaju masaže, ki ga največkrat dobijo iz Italije ali Avstrije. Potrdila so le del zaščite pred zakonodajo, ki prepoveduje spolne dejavnosti in dovoljuje le masažo telesa brez spodbujanja k erekciji, in še bolj prepoveduje masažo, ki bi privedla masirano osebo do spolne zadovoljitve.

¹ Gre za primer povprečno urejenega masažnega salona, razlik navzgor in navzdol pa je prav gotovo veliko.

B. Ponudba

Tu je treba pojasniti razliko med neposredno prostitucijo in erotično masažo. Obiskovalec erotičnega masažnega salona se lahko z organizatorjem dogovori, da "gre" samo do erotične masaže, kar pomeni, da moški ne penetrira v žensko in se erotična masaža konča le z masturbacijo. Pri neposredni prostituciji pa pride do spolnega odnosa takoj, cena za spolni odnos je vnaprej dogovorjena in tudi plačana po dogovoru.

Ko gre samo za erotično masažo in je ponudnikov za opravljanje te dejavnosti več, je mogoče trditi, da je večina ljudi slovenske narodnosti, v drugem primeru - pri neposredni prostituciji - najdemo tudi večjo "ponudbo" oseb drugih narodnosti. Dejavnost je v večjih mestih razvita skozi vse leto, vendar pa je povečanje zanimanja za tovrstne storitve predvsem sezonsko, v obmorskih krajih poleti, v notranjosti države pa od jeseni do pomladi. Saloni, ki delujejo skozi vse leto, imajo stalno angažirane maserje, sezonski pa delavce menjavajo skoraj vsako sezono. Zanimivo je tudi, da se v Ljubljani v teh dejavnostih pojavljajo ljudje, ki niso Ljubljančani, temveč živijo tu le začasno, doma pa so z drugih slovenskih pokrajin. Enako velja tudi za Maribor in Koper. Dejavnost se v zadnjem času umirja, kar pomeni, da so storitve erotičnih masažnih salonov dosegle optimalni obseg.

C. Zaposleni v salonih

Zaposleni v erotičnih masažnih salonih so ljudje iz srednjega družbenega sloja, večinoma s srednješolsko izobrazbo, v zadnjem času pa prevladujejo študenti.

Odnos zaposlenih do šefov je spet mogoče primerjati s tistim v podjetjih. Tam, kjer je organiziranost dobra, so odnosi dobri, in tudi strank je dovolj, plačila so redna. Izplačani so na različne načine. Eden je ta, da vsak maser ali maserka spravi denar v kuverto - blagajno, ki jo ob koncu dneva pregleda organizator in pripravi izplačilo ob koncu tedna. Drugi način je plačilo oz. delitev zaslužka takoj ali ob koncu dneva. Tretja oz. najslabša možnost je plačilo po pavšalu. Pavšal je lahko dogovorjen tedensko ali mesečno.

Med dela in naloge organizatorja sodi:

- organizacija dejavnosti;
- oglaševanje oz. posredovanje ponudbe masažnega salona;
- skrb za stranke oz. porabnike erotičnih uslug;
- skrb za plačila stroškov, nastalih ob organizaciji masažnega salona;
- skrb za razdelitev prihodka med udeležence dejavnosti;
- načeloma tudi skrb za fizično in zdravstveno varnost maserk in maserjev.

Naloge in dolžnosti maserjev so naslednje:

- skrbijo za prijazen sprejem gostov;
- poskrbijo za plačilo usluge;
- skrbijo za kakovostne usluge;
- skrbijo za čistočo v salonu in
- so zavezani k diskretnosti pri opravljanju tega posla.

Č. Reklama

1. Splošno

Dober organizator poskrbi za dobro reklamo, vendar tudi tu velja pravilo, da dober glas seže v deveto vas. Oglasi se najprej pojavijo v revijah in časopisih, ki izhajajo mesečno ali tedensko, na oglasnih straneh pod rubriko "ostale sto-

ritve" ali "osebni stiki". Med najpopularnejšimi tedniki je *Salomonov oglasnik*, kjer najdemo tudi največ oglasov pod različnimi šiframi za erotične masažne salone (npr. tao masaža, prijazna dekleta, relaksacija...). Drugi način je oglaševanje po zaupnikih z vizitkami, na katerih so številke mobitela, telefona in pozivnika. Ko je dejavnost dobro utečena, se reklamiranje prenaša ustno. Primeri se lahko, da masažni salon pridobi stalne goste in v propagando vlaga le malo truda in malo sredstev. Zaradi kriminalističnega preganjanja so si organizatorji prisiljeni izmišljati različne načine, kako lahko nekdo pride prvič v stik z masažnim salonom.

Npr.: klic na mobitel, sledi povratni klic in preverba telefonske številke, od koder je povpraševalec klical, na koncu povpraševalec dobi napotek, kako, naj se oglasi na dogovorjenem mestu.

Primer: Ulica ZKS, interfon z napisom JANEZ pozvoni trikrat, 6. nadstropje, peš v petega, pozvoni trikrat na vratih JANEZ in zadnja kontrola pri vratih skozi okensko lino ali priprta vrata.

Druga možnost: maserka pride na dom v spremstvu druge osebe in tudi oddide v spremstvu druge osebe.

Še ena možnost: dogovor na določenem mestu - "punktu" - ali na drugih krajih.

Tudi po opisanih prvih korakih dejavnost poteka s samozaščitno kontrolo strank, tako da v salon ne bi vstopali nepovabljeni gostje.

2. Ožja ponudba

V masažnih salonih se opravljajo masaže v več stopnjah.

Prva: navadna masaža.

Druga: erotična masaža.

Tretja: spolni odnos s kondomom.

Četrta: spolni odnos brez kondoma.

Peta: analni seks.

Prva stopnja v erotičnih masažnih salonih skoraj ni aktualna, izjemoma le, ko nekdo poskuša zagovarjati legalnost te dejavnosti in s tem zaščititi svoje ime in dejavnost v prostoru, v katerem se vse to dogaja.

Med drugo in tretjo stopnjo je meja prehoda storitve iz običajne dejavnosti v delikt, to je spolni odnos za plačilo.

Med četrto in peto stopnjo je še tako imenovana nevidna meja, kjer se največkrat izvajalci sami odločijo o tem, ali "gredo" tako daleč ali ne.

Storitve, ki jih nudijo maserke in maserji, so največkrat heteroseksualne narave, homoseksualci pa so zunanji sodelavci, večinoma študentje, pa tudi brezdomci oz. ljudje brez stalnega bivališča in brez zaposlitve.

D. Cena

1. Cenik storitev

Na ceniku so vnaprej dogovorjene cene, vendar pa sta cenik in razmerje med cenami za posamično storitev odvisna tudi od kakovosti salona.

Omenim lahko dve lestvici cen. Prva: 8.000, 10.000 tolarjev in 12.000 tolarjev. Druga: 5.000, 10.000 in 15.000 tolarjev. Prva cena velja za erotično masažo, druga za spolni odnos s kondomom in tretja cena za spolni odnos brez kondoma. Cena za analni seks je običajno dogovorjena, lahko pa povzroči tudi spor med strankama, če storitev ni vnaprej dogovorjena. Krivda za to je včasih tudi organizatorjeva oz. zvodnikova, če stranki obljubi storitev, svojemu zaposlenemu pa tega "detajla" ne pove.

Gostovanje strank običajno traja 30 in največ 60 minut.

Seveda pa velja pravilo, da se erotična masaža oz. gostovanje v erotičnem masažnem salonu konča s spolno potešitvijo.

1. Delitev zaslužka

Ker so gostje v salonu pretežno moški, so v masažnih salonih večinoma zaposlene ženske, ki so v tem primeru izpostavljene ponižanju tudi zato, ker dejavnost erotičnih masažnih salonov še ni legalizirana.

Razmerje delitve zaslužka je 50 proti 50, če pa je organizator tudi maser, se deli zaslužek 70 proti 30 v korist organizatorja. V tem primeru pa je že mogoče trditi, da so organizatorke ženske, ki znajo zase poskrbeti bolje, kakor bi to npr. zanje storili moški.

E. Povpraševanje

Po storitvah erotične masaže največkrat povprašujejo moški, kar pomeni, da so gostje v salonu pretežno moški. Pristavimo, da so ženske tisti mamljivi del povpraševanja, ki vabi v erotične masažne salone.

Po teh storitvah je povprašujejo ljudje iz vseh družbenih slojev, vendar izbiro erotičnega masažnega salona določata cena in ugled salona.

Masažni saloni, ki delujejo utečeno in v strogi diskretnosti, so visoko cenjeni in jih policija zelo težko odkrije. Povpraševanje po takšnih salonih dviga ceno salonu in ponujenim storitvam.

Opaziti je, da erotične masažne salone obiskujejo skoraj vse generacije od 18. do 60. leta starosti in da je težko trditi, kateri so najštevilnejši povpraševalci po njihovih uslugah. Po narodnosti so v ospredju vsekakor Slovenci, nato prebivalci bivših jugoslovanskih republik, sledijo pa Italijani, Avstrijci, Nemci in drugi.

F. Zaščita

1. Zaščita udeležencev pri spolnem aktu

V nekaterih masažnih salonih so zelo dobro opremljeni z zaščito tako za erotično masažo kakor tudi za spolni odnos. Zaščita s kondomi je v dobrih masažnih salonih že kar običajna, v boljših salonih pa maserke testirajo za AIDS in tako onemogočajo nadaljnjo širitev te bolezni. Žal pa v večini masažnih salonov niso fizično zavarovani, nimajo pa tudi urejenega zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja.

2. Zaščita dejavnosti

Masažni saloni so največkrat v zasebnih stanovanjih, tako v stanovanjskih hišah kakor v blokih. Mogoče so tudi usluge na domu oz. po naročilu v hotelu ali drugod. Iz zaščitnih razlogov salone oz. lokacije organizatorji menjajo tudi do štirikrat letno, številke mobitelov pa do dvakrat na leto. V

salonih, v katerih so zvodniki tisti, ki niso maserji ali maserke, kdaj pa kdaj poskrbijo za varovanje tudi s psi, vendar pa je to redkost - praviloma so maserke prepuščene same sebi in izpostavljene nevarnim gostom.

Podatki kažejo, da do zdaj večjih fizičnih napadov ali poškodb zaradi agresivnosti gostov ni bilo opaziti, med organizatorji in maserkami pa je že prišlo do fizičnega maltretiranja oz. do nehumanega ravnanja z maserkami.

POGLED ORGANOV PREGONA NA DEJAVNOST EROTIČNIH MASAŽNIH SALONOV

Kriminalisti pri Ministrstvu za notranje zadeve RS predvsem iščejo zvodnike, torej tiste, ki se ukvarjajo s posredovanjem uslug. V policijskih akcijah so zmeraj uspešni, tako da postopku sledi kazenska ovadba na temelju zaslišanja vseh navzočih pri deliktu, tj. organizatorja - zvodnika in prostitutke - maserke. Stranka je iz postopka obravnave delikta izključena, ravno tako odpustijo prostitutke in maserke. Če gre za utemeljen *razlog* po ZKP RS, za zvodnika oz. organizatorja prostitucije odredijo 48-urni pripor.

Pred petimi leti je Ministrstvo za notranje zadeve preganjalo dejavnost preventivno, zdaj pa je to odkrivanje oz. zasledovanje razvoja organiziranega kriminala, saj smo omenili, da je z dejavnostjo pogosto povezano tudi pranje denarja, prekupčevanje z mamili in trgovina z belim blagom.

Ministrstvo za notranje zadeve preganja organizirani kriminal, poleg tega pa pripravlja tudi predlog, da bi erotične masažne salone legalizirali. Parlament naj bi sprejel zakonodajo, s katero bi opredelil njihovo obratovanje.

SKLEP

Za sklep k predstavitvi naj podam še nekaj svojih misli o tem, kako naj bi bila dejavnost sploh obravnavana in definirana.

Najprej bi morala država poskrbeti za temeljito raziskavo problema. Več državnih ustanov bi moralo opraviti primerjalno analizo na temelju podatkov o potrebah in povpraševanju po tej zvrsti uslug. Državni organi naj bi poskrbeli za šifro dejavnosti in s tem v zvezi tudi ustanoviti/določiti panogo v okviru gospodarskih dejavnosti našega sistema. Tako bi bila dejavnost pod neposrednim nadzorom zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja kakor tudi davčnega in finančnega sistema. S tem bi vsi udeleženci dosegli raven, ko bi se lahko kot enakopravni udeleženci pogovarjali in pogajali o nadaljnjem razvoju te dejavnosti.

Pričujoča raziskava vsekakor ni model, iz katerega bi lahko izluščili pravilo, pokazala pa je precej presenetljivih podatkov. Neogibnost legalizacije je tako toliko očitnejša.